

Sobre potineries de diversa mena

PERE GRAU

En el número 54 de LLENGUA NACIONAL Miquel Adrover es queixava de la davallada de qualitat de moltes traduccions al català i, a jutjar pels exemples que en posava, ho feia amb tota la raó del món. Jo, però, voldria concretar aquí un parell de punts en descàrrec dels traductors. Com deia M. Adrover, aquestes traduccions potineres les ha observades especialment pel que fa a *best sellers* internacionals, i puc imaginar-me perfectament que aquestes traduccions es fan en unes condicions que no són gaire favorables al treball del traductor.

Hi ha traduccions per a les quals el traductor es pot prendre tot el temps que li calgui, sense que ningú l'empenyi amb el rellotge a la mà, i aquestes són les que més prestigi han donat a les traduccions catalanes. Les de Carles Riba, de Josep Carner o de Marià Manent en són una mostra. Les modèliques traduccions de *l'Antologia de poesia alemanya contemporània* de Feliu Formosa, de Joan Vinyoli i dels altres traductors que hi varen participar, segurament que no haurien estat possibles si s'haguessin hagut d'acabar a toc de campana.

En canvi, pel que fa als *best sellers*, hom pot imaginar-se que les editorials volen fer-los sortir al carrer com més aviat millor per tal que el tall de pastís que els pertoqui sigui tan gros com pugui. Hi tenen tot el dret. Ara bé (i aquí el problema no és sols de les editorials catalanes sinó que existeix arreu), si l'editorial vol reduir costos, estalviant-los en la tasca dels correctors, moltes de les possibles fallades dels traductors (i sempre n'hi ha) no són esmenades, i com més presses hi ha més galdós és el resultat. I en aquest cas trobo que és injust de donar tota la culpa al traductor.

He dit que el problema no es limita pas a Catalunya. Relativitzant allò que l'amic alemany d'Adrover diu, que a Alemanya aquestes coses no passen, puc dir per pròpia observació que en passen prou per a poder arrufar-hi també el nas, sobretot amb declinacions falses dels nominatius, i no sola-

ment en traduccions sinó fins i tot en obres originals. Ara bé, que el mal sigui generalitzat no és pas cap consol.

Hi ha encara, a casa nostra, un problema addicional que Adrover també esmenta: el dels desafortunats partidaris del català *light*, l'altra potineria a comentar. Ignoro quants correctors hi pugui haver que hagin estat infectats per aquest virus, per al qual caldria trobar un remei ben eficaç. Si, com diu Adrover, els partidaris del *light* creuen que, calcant formes del castellà, el català «guanya en claredat», tenen pa a l'ull, dit sigui amb tots els respectes. Una pretesa simplificació de la llengua, no sols porta a un empobriment de la seva riquesa d'expressió, sinó també a una desnaturalització que en darrer terme condueix a una *pidginització*, a unes formes que tant en podem dir *catalanes* com *castalanes* i que no corresponen ni a una llengua ni a l'altra. Ningú no pretén que el nostre llenguatge de cada dia, a casa o a la feina, sigui el del meravellós pròleg de les *Elegies de Bierville*, però hi ha uns límits, i aquests han de ser indiscutibles si no volem que al final els catalans de demà parlin un català *xava* que faci envermellar el pobre Pompeu Fabra, en el seu nuvolet des d'on ens miri.

A Alemanya es viu actualment una trista mostra del que passa quan els partidaris d'un llenguatge *light* troben via oberta. Ja fa anys que alguns «científics» de la llengua van entabanar els ministres d'Educació dels Estats federals alemanys per a endegar una reforma gramatical que fes més fàcil, per als nens alemanys, d'aprendre a escriure sense faltes la seva difícil llengua. Després d'uns anys de gestació, a còpia d'excloure de les deliberacions els filòlegs i escriptors que hi eren contraris, i que per desgràcia no es van prendre prou seriosament la desencertada iniciativa dels «simplificadors», la reforma es va promulgar. Immediatament, però, es va poder constatar que la major part d'aquestes reformes falsejaven el sentit de moltes frases i feien perdre a la llengua moltes de les seves eines

literàries més fines. L'escàndol ha estat sonat. Algun diari dels més importants i molts escriptors es van negar a usar aquelles noves normes. La reforma ha estat reformada una altra vegada (en lloc d'anullar-la completament, com la majoria trobava més encertat), i a la «reforma decisiva», que entrarà en vigor aquest any, no hi ha ningú (a part dels seus autors) que li doni vida per a gaires anys. Mentrestant, les criatures ja han hagut d'aprendre dues o tres ortografies diferents i ja no saben (ni ells ni els mestres) si escriuen bé o malament la seva llengua.

És això el que voldrien els senyors del *light*? Encara no tenim prou pressions foranes que ens vulguin desnaturalitzar? Hem de contribuir-hi nosaltres mateixos per a més inri?

Tornant, per acabar, al problema de les males traduccions, els lectors de català hem de tenir, però, una cosa ben clara. Les editorials catalanes ja no són (per sort!) les iniciatives individuals i patriòtiques que maldaven per publicar llibres en la nostra llengua encara que no hi guanyessin ni un ral. Ara són empreses normals i corrents que han d'asolir uns guanys per a sobreviure i que han de reduir costos allà on poden, i, si no els poden reduir, els han de reflectir en els preus de venda dels seus productes. Correccions més acurades signifiquen temps i diners, que han de repercutir d'una manera més forta en els preus, si tenim en compte els modestos tiratges dels llibres en català, comparats amb els d'altres llengües parlades per molta més gent. Per tant, si volem llegir més bones traduccions haurem d'acceptar de pagar un parell d'euros més per la darrera obra de Henning Mankell o d'Andrea Camilleri. El món és així. I que consti que no tinc res a veure amb cap editorial. Què més voldria jo, com a lletraferit gairebé inèdit com sóc! ♦

